

Va'a Ngāue ki he Fakamatala 'Ea 'a Tonga Fakamatala ki he Tu'unga 'o e La'ala'ā ki he 'Otu Tongá

Koe Fakamatala ki he Tu'unga 'o e La'ala'ā ki he 'Otu Tongá ma'ae kau taki ngaue 'o e ngaahi sekitoa kotoa pe 'i he Fonua 'o fekau'aki pea moe tu'unga 'o e 'uha 'i he ngaahi mahina kuohili kae tautefito ki he tu'unga 'oe La'ala'ā moe 'Uha 'i he lolotonga ni pea moe ngaahi mahina ka hoko mai.

'Aho tukuatu 'oe fakamatala ní: 24 Sepitema 2026

Tu'unga lolotonga 'o e El Niño-Southern Oscillation (ENSO):

'Oku kei hokohoko atu pe 'ae El Niño 'i he 'Otu Tonga ní pea moe Pasifiki. Ko e ngaahi fakamatala'ea loloá 'oku kei tu'u pe 'ae fakafuofua koe El Niño malohi 'aupito eni, 'i he mafola 'a e ngaahi potutahi 'oku māfana ange 'i hotau potutahi Pasifiki. Ko e ngaahi mōtolo fakamatala'ea 'oku nau fakafuofua koe El Nino ko 'eni 'e a'ua'u hono malohi ki he tu'unga malohi taha 'o ha El Nino ki Novema pe ko Tisema ó fakatatau ki he lekooti talu mei he 1950. Koe fa'ahi ta'u El Niño ki he 'Otu Tonga ni 'oku hoko 'a e si'isi'i ange 'etau vai 'uha pea hoko ai pea mo taimi la'ala'ā lahi pea mo fuoloa ki hotau fonua ni.

Fakamatala Fakama'opo'opo:

'I he mahina kuo'osi ('Aokosi 2026), na'e 'ilonga 'aupito 'ae la'ala'ā 'i he kotoa 'o e 'Otu Tonga ni tukukehe pe 'a Vava'u 'ai a na'e ma'olunga 'ihe 'avalisi 'ae 'uha, 'I he vakai ki he lahi 'o e 'uha kuo tō mo tatanaki ki he 'Otu Tonga ní 'i he mahina 'e tolu (3) 'o e kuohili (Sune ki 'Aokosi 2026) na'e 'ilonga 'auptio 'ae tu'unga 'oe la'ala'ā he 'Otu Tonga ni koia ai kuo toe hiki hake 'ae tu'unga 'oe ngaahi fakatokanga ki Niuafo'ou mo Niuatoputapu.

Koe vakai moe sio ki he mahina 'e tolu (3) ka hoko mai (Sepitema ki Novema), koe fakafuofua pea moe faka'ilonga 'oku kei 'ihe tu'unga ma'olunga 'aupito 'ae faingamalie 'e kei hokohoko atu pe 'a e la'ala'ā lahi ki he kotoa 'o e 'Otu Tonga ni, pea moe ngaahi uesia ia 'o e El Nino ki he 'Otu Tonga ní. 'Oku totonu pea mahu'inga foki ke fakatokanga'i heni ko e tu'unga tonu pea mo e falala'anga 'o e fakamatala'ea ki he mahina ko Sepitema pea mo Sepitema ki Novema, 'oku 'i he tu'unga falala'anga 'aupito pe ia 'o fakatatau ki he ngaahi tu'unga fakasiokalafi 'o e ngaahi vahe fonua 'o e 'Otu Tonga ní.

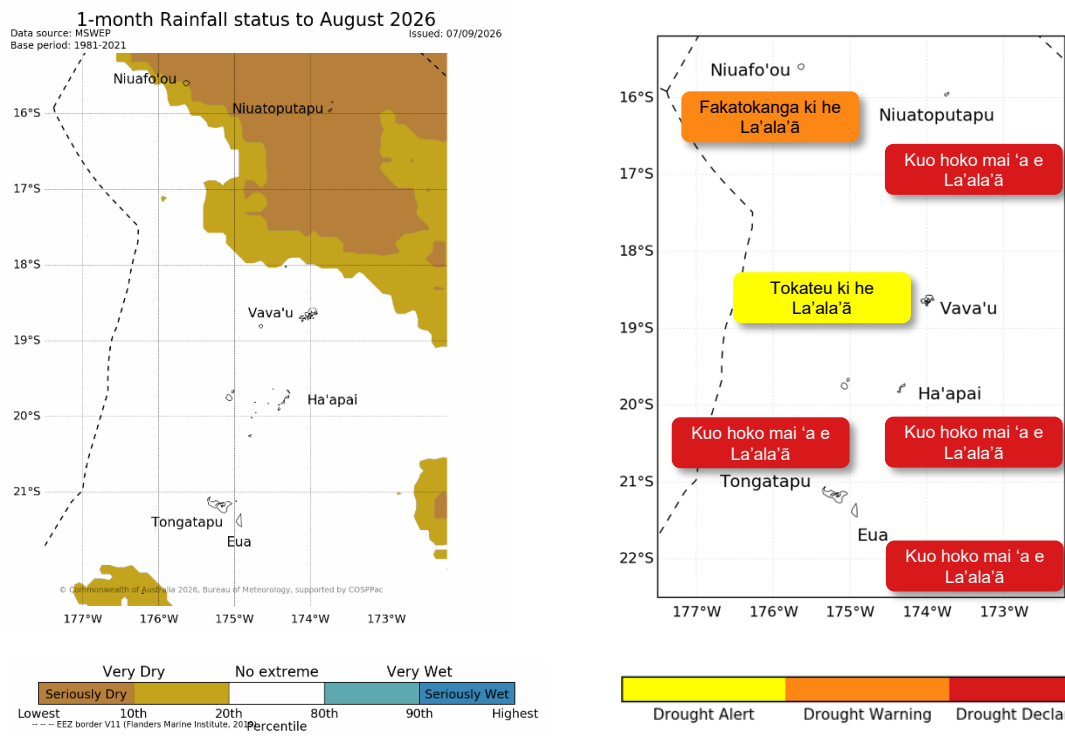
Tu'unga 'o e 'Uha pea moe La'ala'ā ki he 'Otu Tonga ni:

'I he mahina kuo'osi ('Aokosi 2026), na'e 'ilonga ae la'ala'ā ki he la'ala'ā lahi 'i he vahe fonua Tongatapu, 'Eua mo Ha'apai. Pea la'ala'ā lahi 'aupito 'i Niuafo'ou mo Niuatoputapu. Lolotonga ia na'e ma'olunga 'ihe 'avalisi 'ae 'uha 'ihe ngaahi 'otumotu o Vava'u tu'unga ia mei ha ongo fo'i 'alotamaki 'uha na'e hoko 'ihe 'aho 12-13 'Aokosi moe 'aho 26-27 'Aokosi, 'oku fa'a hoko pe eni 'ihe ngaahi taimi la'ala'a pehe ni.

'I he mahina 'e tolu (3) kuo hili (Sune ki 'Aokosi 2026), na'e 'ilonga 'a e la'ala'ā lahi 'i he kotoa pe 'o e 'Otu Tonga ní, pea mo e la'ala'ā lahi 'aupito ki vahefonua Tongatapu, 'Eua, Ha'apai mo Niuatoputapu. 'Oku makatu'unga eni mei he si'isi'i 'a e 'uha 'i he 'avalisi angamaheni 'i ha taimi loloa pea hokohoko mo tolonga ai 'a e la'ala'ā 'i he 'Otu Tonga ní.

Koe fakamatala ki he la'ala'ā 'oku mau tuku atu ko 'eni 'oku fakatefito pe ia 'i he lahi 'o e 'uhá, 'i hono fakafehoanaki pea loloa 'a e si'isi'i 'i he 'avalisi angamaheni 'a e 'uha 'i vaa'i taimi pea moe loloa 'o e la'ala'ā.

Koe mape ki he ‘Uha ‘i he mahina kuo hili pea moe tu’unga ‘o e ngaahi Fakatokanga La’ala’ā ki he ‘Otu Tonga ní.

‘I he mahina ‘e tolu (3) ‘oe kuo hili ‘o a’u mai ki faka’osinga ‘o ‘Aokosi (2026), koe vahe fonua Ha’apai, Tongatapu mo ‘Eua ‘oku kei hoko pe ‘ae la’ala’aa ai pea tanaki atu kiai moe vahe fonua Niuatoputapu kuo hoko kiai ‘ae la’ala’a. Kuo tuku atu ‘ae fakatokanga la’ala’aa ki Niuafu’ou pea ‘oku kei tu’u pe ‘a e Fakatokanga Toketeu’ ki he la’ala’ā ki Vava’u.

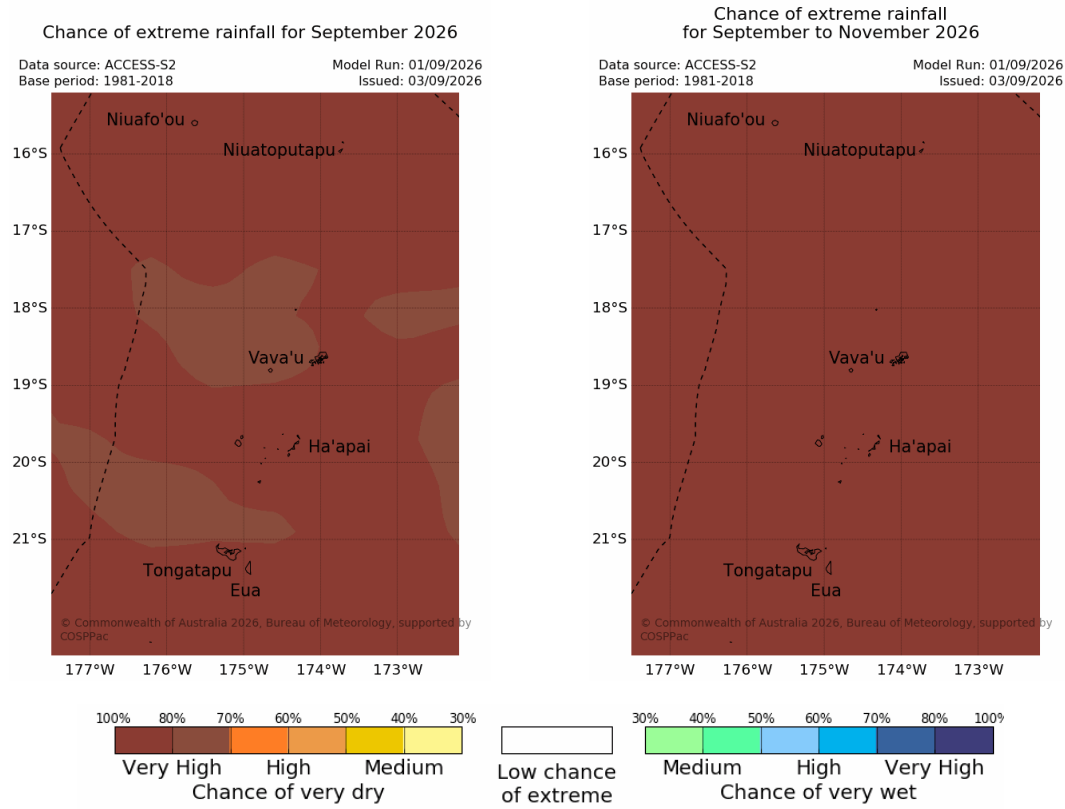
Vahe Fonua	Tu’unga ‘o e La’ala’ā	Tu’unga ‘o e Fakatokanga La’ala’ā
Niuafu’ou	Fakatokanga ki he La’ala’ā	Fakatokanga Tokateu ki he La’ala’ā : ‘Uha ‘i he mahina ‘e tolu (3) ‘oku ‘i he ma’ulalo ‘o e pesenitaile ‘e 25 ki he 40.
Niuatoputapu	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Fakatokanga ki he La’ala’ā: Uha ‘i he mahina ‘e Tolu (3) ‘oku ‘i he ma’ulalo ‘o e pesenitaile ‘e 10 ki he 25
Vava’u	Fakatokanga Tokateu ki he La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā: : Uha ‘i he mahina ‘e Tolu (3) ‘oku ‘i he ma’ulalo ‘o e pesenitaile ‘e 10
Ha’apai	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	
Tongatapu	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	
‘Eua	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	

Fakamatala’ea ki he ‘Uha pea moe tu’unga ‘o e La’ala’ā :

‘I he vakai ki he mahina ko Sepitema, ‘oku ‘i ai ‘a e fakafuofua ke kei hokohoko atu pe ‘ae la’ala’ā lahi ki he kotoa ‘o e ‘Otu Tonga ní ‘i he tu’unga falala’anga lahi ‘aupito (80 – 100%) ki he kotoa e ‘otu Tonga.

‘I he sio atu ki he fakamatala’ea loloa mei Sepitema ki Novema, ‘oku fakafuofua ke lahi ‘aupito (80 – 100%) ‘a e faingamalie ke hoko pea mo hokohoko atu ‘a e La’ala’ā ki he kotoa ‘o e ‘Otu Tonga ní.

Ko e ngaahi mape ki he ‘Uha pea mo e tu’unga ‘o e La’ala’ā:

Fakamatala’ea ki he tu’unga ‘o e La’ala’ā ki he kaha’ú :

Koe **Fakamatala’ea ki he tu’unga ‘o e La’ala’ā ki he kaha’ú** ‘oku ngaue’aki ‘e he Va’a Ngaue ki he Fakamatala ‘Ea ‘a Tonga ‘oku fika’i pea mo ngaue’aki ‘a e tu’unga lolotonga ‘o e La’ala’ā ki he ngaahi vahe fonua takitaha pea mo e faingamalie ke hoko pea mo hokohoko atu La’ala’ā ki he ngaahi vahe fonua.

Vahe Fonua	Tu’unga Lolotonga ‘o e La’ala’ā	Tu’unga ‘o e La’ala’ā ki he faka’osinga ‘o Sepitema	Tu’unga ‘o e La’ala’ā ki he faka’osinga ‘o Ókatopa	Tu’unga ‘o e La’ala’ā ki he faka’osinga ‘o Novema
Niufo’ou	Fakatokanga ki he La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā
Niuatoputapu	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā
Vava’u	FakatokangaTokateu ki he La’ala’ā	Fakatokanga ki he La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā
Ha’apai	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā
Tongatapu	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā
’Eua	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā	Kuo hoko mai ‘a e La’ala’ā

Ko e tu’unga ‘o e falala’anga ‘o e ngaahi fakamatala’ea ki he ‘uha ki he kaha’ú ki he mahina ko Sepitema ‘oku ma’ulalo ki he vahe fonua Ha’apai, ‘avalisi lelei pe ki he vahe fonua Tongatapu pea mo ‘Eua pea ma’olunga ‘aupito ‘a e tu’unga ‘o e falala’anga ki Vava’u pea moe ongo Niua ki he mahina ko Sepitema.

Koe angamaheni ‘o e tu’unga falala’anga ‘o e ngaahi fakamatala’ea loloa ki he mahina ko Sepitema ki Novema ‘oku ma’olunga ‘aupito ia ki he vahe fonua ‘o Niufo’ou, pea toki holo ai ki he toenga ‘o e ngaahi vahe fonua.

Ko e uesia pea mo e ngaahi ola tamaki ki he ngaahi sekitoá

Ko e uesia pea mo e ngaahi ola tamaki ko 'eni koe tatānaki mai ia mei he ngaahi fakataha'anga pea moe ngaahi fale'i mei he ngaahi kupu fekaukau'aki kotoa mei he ngaahi sekitoa pea 'oku malava ke 'ilonga 'ae ngaahi uesia pea mo e ngaahi ola tamaki ko 'eni 'i ha ngaahi vaa'i taimi 'oku hā atu 'i he tepile 'i he taimi oku si'isi'i ai 'a e 'uha 'i he 'avalisi angamaheni. 'Oku totonu ke fakatokanga'i heni ko e ngaahi uesia pea mo e ngaahi ola tamaki ko 'eni ko e ngaahi makatu'unga pea moe ngaahi fakafuofua eni ki he ngaahi uesia pea mo e ola tamaki 'e hoko. Ka 'oku mahu'inga ke fakakaukau'i 'a e ngaahi 'elemeniti 'oku fekaukau'aki pea mo e ngaahi uesia pea mo e ngaahi ola tamaki ko 'eni 'o kau ki ai 'a e lahi 'o e vahe fonua takitaha, ko 'e tu'u fakasiokalafi 'o e ngaahi vahe fonua, koe fa'unga 'o e ngaahi 'otu motu pea mo hono kekele. Fakafetu'utaki ma'u pe ki he ngaahi sekitoa takitaha ki ha toe fakaikiiki ki he ngaahi uesia pea moe ola tamaki 'e ala hoko

Tonga				
Sekitoa	Ngaahi Uesia 'i mahina 'e Taha (1)	Ngaahi Uesia 'i mahina 'e Tolu (3)	Ngaahi Uesia 'i mahina 'e Ono (6)	Ngaahi Uesia 'i mahina 'e Tahaua (12)
Ma'u'anga Vai	Si'isi'i ange pe maha 'ae ngaahi sima vai inu.	Si'isi'i ange pe maha 'ae ngaahi sima vai inu. Lahi 'aupito hono ngaue'aki 'a e ma'u'anga vai mei lalo fonua pea malava ke maha (Tongatapu). Si'isi'i ange 'a e fetongi 'o e vai 'i saikolo 'o e vai 'o makatu'unga 'i he lahi 'o e liliu 'a e vai koe mao. Lahi 'a e ngaue pea moe totongi ki hono pamu 'o e vai. Hiki 'a e totongi 'o e vai inu.	Maha 'a e ngaahi mata vai pea moe ngaahi vai 'oku vili ki lalo fonua. Si'isi'i ange 'a e fetongi 'o e vai 'i saikolo 'o e vai 'o makatu'unga 'i he lahi 'o e liliu 'a e vai koe mao. Hiki 'a e totongi 'o e vai inu. Fu'u lahi 'a e hono ngaue'aki 'ae matavai mei lalo fonua.	Malava ke fetukutuku 'a e kakai mei ha ngaahi feitu'u ko e si'isi'i 'a e vai Fu'u lahi 'a e hono ngaue'aki 'ae matavai mei lalo fonua. Lahi ange 'ae faingamalie ke konokona pe tahitahi 'a e ngaahi ma'u'anga vai.
Ngoue	Si'isi'i ange 'a e hauhau 'oku 'i he kekele Uesia 'ae ngoue 'ufi Hiki pea moe fiema'u vai ki he ngaue faka'api, ngoue pea moe fanga monumanu. Uesia 'a e ngaahi faama moa Si'i 'a e vesitapolo 'o hange koe lētisi, temata pea moe meleni.	Holo 'a e tu'unga 'o e lahi 'o e ngoue 'ufi, manioke pea moe talo. Si'isi'i pea mo e mei pea moe faina. 'Ikai ke lelei 'ae fua 'o e ngaahi 'ulu'akau fua ka 'oku melie ange 'a e meleni 'i he ngaahi taimi la'ala'ā. Holo 'a e tupu 'a e ngoue kava pea hiki 'a e totongi ki he ngaahi ngoue. Hiki pea moe fiema'u vai ki he fu'ifu'i 'o e ngoue kae pehe ki he fiema'u vai ki he fanga puaka moe pulu.	Uesia 'a e tu'unga ma'u'anga me'atokoni pea moe malu 'o e ngoue Holo pea moe fua 'o e fonua moe ngoue: 'ufi, talo moe manioke. Mate 'a e ngaahi 'uluakau fua 'oku kei iiki 'o hange koe siaine moe mei. Uesia pea moe ngaahi ngoue fetuiaki mo kolosi. Uesia pea moe fanga monumanu 'o hange koe pulu he 'ikai ke toe 'i ai ha feitu'u mo musie ke nau kai mei ai pea mo inu. Lahi 'a e mahaki'ia 'a e ngoue	Lahi 'a e mahaki'ia 'a e ngoue Pea holo 'ae fua 'o e fu'u niu. Si'isi'i ke toe lava 'o toe tō fo'ou 'a e ngaahi ngoue 'e ni'ihhi (Nuatoputapu, Ha'apai mo Tongatapu).

			Pea holo 'ae fua 'o e fu'u niu. Si'isi'i ke toe lava 'o toe tō fo'ou 'a e ngaahi ngoue 'e ni'ihī (Niuatoputapu, Ha'apai mo Tongatapu).	
Tu'unga Mou'i Lelei	Lahi 'a e fieinua pea si'isi'i 'a e vai 'i he sino pea fakatupunga ai ha ngaahi mahaki kili pea mo toto 'a e ihu (fekefekea). Hoko 'ae puke, lua pea moe mahaki hela mo faingata'a'ia ke manava mei he loloa 'a e la'ala'ā. Kakai faingata'a'ia mo tu'u lavea ngofua 'ikai ke nau lava 'o ma'u ha vai inu lelei. 'Ikai ke lahi fe'unga 'ae vai ke fufulu mo tauhi 'ae ma'a moe haisini pea fakatupunga ai ha ngaahi mahaki kehekehe, kae pehe ki he kakai fefine fa'ele ki he nau tu'unga ma'a mo haisini.	Fakatupunga 'a e tō 'a e mahaki taifoti, kanisā 'a e ma'ama'ā, kae pehe ki he nounou 'a e manava tupunga mei he la'ala'ā fuoloa. Ikai ke lahi fe'unga 'ae vai ke fufulu mo tauhi 'ae ma'a moe haisini Kakai faingata'a'ia mo tu'u lavea ngofua 'ikai ke nau lava 'o ma'u ha vai inu lelei. Hoko 'a e to'u matakovi Uesia faka'atamai pea mo e fakasosiale Si'isi'i pe maha 'a e ngaahi ma'u'anga vai 'i he ngaahi falemahaki moe ngaahi senitā mo'ui. Tokoni fakafeauloto pea moe faka'atamai mo fakalotolahi.	Uesia faka'atamai pea mo e fakasosiale Si'isi'i pe maha 'a e ngaahi ma'u'anga vai 'i he ngaahi falemahaki moe ngaahi senitā mo'ui. Tokoni fakafeauloto pea moe faka'atamai mo fakalotolahi	Uesia faka'atamai pea mo e fakasosiale
Fakasosiale mo Faka'ekonomika	Uesia 'a e gaahi ma'u'anga pa'anga moe ngaue 'ae ngaahi famili. Lahi ange 'ae fiema'u vivili ki he ngaahi fiema'u fakatupu 'e he la'ala'ā. Lahi pea moe ngaahi tokoni mei muli ki he fakatamaki 'oku hoko. Lahi ange 'a hono fa'u 'a e ma'u'anga ivi fakatupu mei he ivi 'o e La'ā (Sola) Lahi 'a e faingamalie ki he	Uesia 'ae polokalama ako 'i he 'otu motu pea holo ai 'ae tokanga pea moe ma'u'ao 'ae fanau ako koe fiekaia, 'ikai ma'u ha vai inu lelei pea mo e 'ikai ke haisini 'a e mo'ui. Si'isi'i 'a e ma'u ako 'ae fanau pea liaki moe ako. Malava ke tapuni 'ae ngaahi ako'anga pea ikai toe lele 'aho kakato 'ae ako 'o iku ako pe mei 'api. Fiema'u 'a e fakatokolahi 'o e kau ngaue ki he ngaahi ngaue fetuku vai pea mo fetukutuku 'ae kakai, koe me'a ngaue pea mo e ngaahi naunau ke tokoni ki he ngaue fiema'u vai pea mo hono pa'anga Lahi ke hoko 'a e vela vao.	Uesia 'ae polokalama ako 'i he 'otu motu pea holo ai 'ae tokanga pea moe ma'u'ao 'ae fanau ako koe fiekaia, 'ikai ma'u ha vai inu lelei pea mo e 'ikai ke haisini 'a e mo'ui. Fiema'u 'a e fakatokolahi 'o e kau ngaue ki he ngaahi ngaue fetuku vai pea mo fetukutuku 'ae kakai, koe me'a ngaue pea mo e ngaahi naunau ke tokoni ki he ngaue fiema'u vai pea mo hono pa'anga. Lahi ke hoko 'a e vela vao.	Fetukutuku 'a e fanau ako mei motu ki he ngaahi ako'anga 'i he ngaahi motu lalahi pe vahe fonua.

	ngaahi fai hia faka- 'initaneti 'o makatu'unga mei ha fiema'u loi fekau'aki pea moe ngaahi fiema'u vivili ki he taimi la'ala'ā. Lahi 'ae uesia 'ae loto pea moe 'atamai pea hoko ai 'ae fakamoveuveu 'oku hoko 'i api pea moe fakamamahi ki he fanau iiki mo 'enau mo'ui lelei pea hoko pea moe kaiha'a vai.	fiema'u vai pea mo hono pa'anga. 'E malava ke fakahoko ha tu'utu'uni ki ha me'a fakafokifā . Lahi ke hoko 'a e vela vao. Hiki 'ae totongi 'a e fefononga'aki vaka tahi. Motuhia 'a e ngaahi ma'u'anga 'uhila koe si'isi'i 'a e vai ki hono fakamokomoko 'ae ngaahi me'a ngaue. Ngaue'aki 'ae vai tahi ki he seevesi tamate afi,	Hiki 'ae totongi 'a e fefononga'aki vaka tahi. Ngaue'aki 'ae vai tahi ki he seevesi tamate afi,	
--	--	---	---	--

Fetu'tuaki mai ki he Va'a Ngaue ki he Fakamatala 'Ea 'a Tonga ki ha toe fakamatala fakaikiiki.

Fua'amotu, Tongatapu, Fika telefoni ta'etotongi: +676 0800 638

Uepisaiti: <https://met.gov.to/> 'Imeili: metstaff@met.gov.to